

2011

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

ZAKLJUČNA PROJEKTNA NALOGA

ZAKLJUČNA PROJEKTNA NALOGA

DARJA KRAGELJ

DARJA KRAGELJ

KOPER, 2011

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

Zaključna projektna naloga

**PREDNOSTI IN SLABOSTI UVEDBE ENOTNEGA
OBMOČJA PLAČIL V EVRIH – SEPA V POSLOVNI
BANKI**

Darja Kragelj

Koper, 2011

Mentor: viš.pred.mag.Igor Stubelj

POVZETEK

Projektna naloga obravnava projekt enotnega območja plačil v evrih – SEPA (angl. *Single Euro Payments Area*), ki so ga slovenske banke v letu 2006 začele uvajati v svoje poslovanje. Projekt izenačuje načine prenosa sredstev znotraj posamezne države in med državami evro območja, saj se čezmejna plačila v območju držav članic Evropske unije izvršujejo pod enakimi pogoji in pravicami ne glede na geografsko območje, državo nalogodajalca ali prejemnika plačila. Projekt SEPA vključuje potrošnike, trgovce, podjetja in banke. Raziskava obravnava vplive uvedbe projekta SEPA na poslovanje poslovne banke v slovenskem prostoru, predstavljene so tudi prednosti in slabosti za udeležence. S primerjavo dohodka banke iz naslova bančnih provizij pred uvedbo projekta SEPA in po njej smo ugotovili, da slovenska poslovna banka, ki je v evropskem prostoru sorazmerno majhna in ji vložek v potrebno infrastrukturo predstavlja velik finančni zalogaj, kratkoročno izgublja dohodek iz naslova bančnih provizij. S širitvijo poslovanja na nova geografska območja, predvsem pa s storitvami z dodano vrednostjo, kot je izdajanje e-računov, se poslovnim bankam z uvedbo SEPE odpirajo nove poslovne priložnosti.

Ključne besede: bančništvo, SEPA, plačilni sistemi, evro območje, elektronsko bančništvo

SUMMARY

The project assignment deals with the project of the Single Euro Payments Area (SEPA) that Slovene banks began to introduce into their practice in 2006. The project equalises the means to payment transfers within the individual states and between the states of EURO area. The across-border payment transfers within the European Union member states are performed under equal conditions and rights regardless to the geographical location, to the bank order issue state, and to the payment receiver. Consumers, merchants, companies and banks take part at SEPA project. In our research the influences of SEPA project to Slovene commercial banks are presented, the advantages and the disadvantages for other participants are demonstrated. Comparing the bank income due to bank commission before and after SEPA has been introduced we have established that Slovene commercial banks, that are relatively small in Europe area and will face great investment costs in the needed infrastructure, will lose some profit from the bank commissions at least at the beginning. Expanding their activities into new geographic areas, and most of all by introducing new services with added value, e.g. issuing electronic bills, there are new business opportunities for the commercial banks that SEPA offers.

Key words: banking, SEPA, payment systems, euro area, electronic banking

UDK: 336.72(043.2)

VSEBINA

1	Uvod.....	1
1.1	Namen in cilji zaključne projektne naloge.....	3
1.2	Predvidene metode pri izdelavi naloge	3
1.3	Predvidene predpostavke in omejitve.....	4
1.4	Struktura naloge	4
2	Projekt SEPA.....	5
2.1	Opredelitev	5
2.2	Pravila in standardi	6
2.3	Pravni okvir	7
2.4	Območje, institucije in časovni načrt	8
3	SEPA v Sloveniji.....	11
3.1	Organizacija projekta SEPA.....	11
3.2	Pravna ureditev plačilnega prometa v Sloveniji.....	13
3.3	Vloge posameznih subjektov.....	13
3.4	Produkti in storitve SEPA ali NPI.....	14
3.4.1	Kreditna plačila	15
3.4.2	Direktne obremenitve.....	16
3.4.3	Kartična plačila	18
3.4.4	Gotovina.....	19
4	Analiza uvedbe SEPA v poslovni banki	21
4.1	E-računi	21
4.2	Informativni izračun stroškov izdelave 20.000 klasičnih računov.....	22
4.3	Procesiranje reguliranih plačilnih nalogov.....	23
4.4	Primerjava dohodkov iz naslova provizije	25
5	SEPA in pričakovanja udeležencev	27
5.1	Potrošniki.....	27
5.2	Trgovci	28
5.3	Gospodarske družbe	28
5.4	Poslovne banke.....	29
6	Sklep	30
	Literatura.....	31

SLIKE

Slika 1: Območje SEPA.....	9
Slika 2: Časovni načrt SEPA	10
Slika 3: Organizacijska shema projekta SEPA pri ZBS	12
Slika 4: Info točka	17
Slika 5: Tehnični opis in specifikacije e računov	21

TABELE

Tabela 1: Pregled izvršenih kreditnih plačil v evrih v državi in čezmejnih kreditnih plačil v letu 2009	16
Tabela 2: Pregled izvršenih direktnih obremenitev v evrih v državi v letu 2009.....	18
Tabela 3: Prikaz stroškov pred uvedbo e-računov.....	22
Tabela 4: Bančne provizije za posamezen odlivni nalog pred 1. januarjem 2007	25
Tabela 5: Bančne provizije za posamezen odlivni nalog po 1. januarju 2007	26

KRAJŠAVE

BIC	identifikacijska oznaka banke (SWIFT)
BS	Banka Slovenije
EBA	Evropsko bančno združenje
EGP	Evropski gospodarski prostor
EPC	Evropski svet za plačila, zakonodajno telo za bančno industrijo na področju zadev v zvezi z evropskimi plačili
ESCB	zajema ECB (Evropsko centralno banko) in NCB (nacionalne centralne banke) tistih držav, ki so uvedle evro
IBAN	Mednarodna številka bančnega računa
ISO	Mednarodna organizacija za standardizacijo
EMV	Program Eurocard MasterCard in Visa za uvedbo zaščite s čipom in PIN pri kartičnih transakcijah
PE-ACH	Vse-evropska avtomatizirana klirinška hiša
SECA	Enotno območje gotovine v evrih
SEPA	Enotno območje plačil v evrih
SEPA IKP	SEPA interna kreditna plačila
SEPA EKP	SEPA eksterna kreditna plačila
SEPA SCT	Kreditna plačila SEPA
SEPA SCF	Kartični okvir SEPA
STEP2	Prva evropska vseevropska avtomatizirana klirinška hiša, ki jo upravlja klirinška pri Evropskem bančnem združenju (EBA)
SHA	Opcija delitev stroškov, plačnik in prejemnik nosita vsak stroške svojega ponudnika plačilnih storitev
SWIFT	Bančna identifikacijska koda
UNIFI	Univerzalni podatkovni standard
UJP	Uprava javnih prihodkov
TARGET	Vseevropski plačilni sistem bruto poravnave v realnem času
TRR	transakcijski račun
ZEPEP	Zakona o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu
ZADAGA	Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih
ZBS	Združenje bank Slovenije
ZplaP	Zakon o plačilnem prometu
ŽK	Žiro kliring
XML	Struktura dokumentov, ki je skladna z ISO 20022 shemami

1 UVOD

V projektni nalogi bomo obravnavali projekt SEPA (enotno območje plačil v evrih – (angl. *Single Euro Payments Area*), ki so ga slovenske banke v letu 2006 začele uvajati v svoje poslovanje in izenačuje načine prenosa sredstev znotraj posamezne države in med državami evro območja. S SEPA se čezmejna plačila v območju držav članic Evropske unije izvajajo pod enakimi pogoji in z enakimi pravicami, ne glede na geografsko območje, državo nalogodajalca in prejemnika plačil.

Osnovni cilj SEPE je okrepiti notranjo povezanost Evrope z uvedbo enotnega trga za plačila malih vrednosti (Evropska centralna banka 2007), s čimer bosta zagotovljeni večja konkurenčnost in višja kakovost storitev, odpirale pa se bodo tudi možnosti za intenzivnejše inoviranje bančnega poslovanja.

Končni cilj SEPA je preoblikovati razdrobljeni plačilni trg Evropske unije v enoten plačilni trg, ki ne razlikuje čezmejnih in domačih plačil. S tem bodo odstranjene vse tehnične, pravne in komercialne prepreke, zagotovljene pa bodo varnost, učinkovitost in nižji stroški. Pričakovanja potrošnikov, ki bodo uporabljali le en transakcijski račun za opravljanje plačilnih storitev kjer koli v evro območju, so velika. Tudi trgovci si obetajo znižanje stroškov, saj bodo lahko sprejeli katero koli kreditno kartico z enim terminalom. Gospodarske družbe bodo s poenotenjem uporabe plačilnih instrumentov SEPA in z možnostjo izvajanja plačilnih storitev z enega samega računa prihranile čas in denar, imele pa bodo tudi večjo preglednost nad likvidnostjo. S ponudbo storitev z dodano vrednostjo, kot so e-računi, pa bodo še optimizirale obdelavo plačil.

Kaj pa slovenske poslovne banke, ki so bile z administrativnimi ukrepi prisiljene vključiti se v projekt enotnega območja plačil? Pri prilagajanju načinu plačevanja so prav banke tiste, ki nosijo največje investicijske stroške. Glede na majhnost slovenskih poslovnih bank in upad bančnih dohodkov iz naslova bančnih proviziji je pričakovani ekonomski učinek, vsaj kratkoročno gledano, negativen.

Poslovnim bankam se obeta možnost dodatnih prihodkov iz naslova novih poslovnih priložnosti bančnih storitev v vse večjem evropskem trgu plačil. Predvidevati pa je treba, da bo čezmejna konkurenca vse večja in da bodo pri razvoju novih, kakovostnih storitev imele prednost večje banke.

Projekt trenutno geografsko pokriva vse države Evropske unije (EU-27), Islandijo, Liechtenstein, Norveško, Švico, Monako, Mayotte in Saint-Piere-etMiquelon ter devet območij pod upravo držav Evropske unije. Pri vzpostavitvi projekta sodelujejo: evropski bančni sektor, evropski sektor za kliring in poravnavo plačil ter podjetja v evro območju.

V Sloveniji pri projektu SEPA sodelujejo vse slovenske banke in hranilnice (skupno 21), Banka Slovenije, Uprava RS za javna plačila, Ministrstvo za finance, pa tudi nekateri izvajalci, npr. Hermes SoftLab, d. d., Bankart, d. o. o., in Cera, d. o. o. (Košir 2008).

Miran Vičič (2009, 1) v svojem razmišljanju v Bančnem vestniku poudarja:

Slovenija je bila v plačilnem prometu vedno med najboljšimi državami, tako po usposobljenosti izvajalcev plačilnega prometa kot tudi glede infrastrukture, ki je omogočala bančnim strukturam varen, hiter in učinkovit sistem za izvajanje domačih plačil. Prilagoditev na sistem SEPA zahteva uvedbo nove podpore z ohranjeno obstoječo kakovostno ravno plačilnih storitev, pri čemer je treba posebej poudariti poravnavo malih vrednost petkrat na dan.

Trg plačilnih storitev v evro območju je zaradi različnih praks, standardov in pravnih podlag razdeljen na različne nacionalne trge, ki onemogočajo konkurenčnost, hkrati pa zaradi tega prihaja do velikih razlike v kakovosti in učinkovitosti. Visoki stroški plačilnih sistemov, ki so posledica razcepljenosti tržišča, gospodarstvo EU zelo obremenjujejo. Konkurenčnost bodo posledično občutile banke v evro območju, ki bodo imele po študiji World Payments Report iz leta 2006, zaradi znižanja provizij in skrajšanja časov obdelave in poravnave plačil v letu 2010 od 18 do 29 milijard evrov letno manj neposrednih prihodkov, kot bi jih lahko pričakovale brez SEPA (Anko 2008).

Plačilni sistemi v EU so služili zgolj nacionalnim zahtevam, vzporedno z njimi so posamezna valutna območja razvijala lastne standarde za procesiranje, kliring in poravnavo kreditnih procesov, direktnih obremenitev in kartičnih plačil (Združenje bank Slovenije 2007c).

Naslednji pereč problem so razlike v cenah plačilnih storitev med državami članicami v EU, saj dosegajo razmerje 1:8 (Osmičević 2007). Tudi dejavniki učinkovitosti plačilnih storitev se med državami močno razlikujejo. V nekaterih državah je standardni čas poravnave plačil isti ali naslednji dan (med njimi je tudi Slovenija), v drugih državah pa izvajalci za poravnavo plačil potrebujejo tudi po teden dni ali več.

Ureditev na nacionalnih trgih ne omogoča učinkovite konkurence na področju plačilnih storitev. Banke imajo večkrat privilegiran, ali celo monopolen položaj. Po oceni Evropske komisije je treba zagotoviti prenovljeno pravno podlago, ki bo celovito urejala plačilne storitve in odpravila pravne ovire, ki izhajajo iz neusklajenih, nacionalnih pravnih ureditev (Anko 2008).

SEPA bo okrepila notranjo povezanost Evrope in spremembe so nujno potrebne. Citiramo gospoda Tricheta, predsednika Evropske centralne banke (Trichet 2006, 5):

Te spremembe so potrebne za prehod v tesneje povezan trg plačil, ki bo s seboj prinesel veliko gospodarsko korist. SEPA namreč ne pomeni le bolj primerljivih storitev, ampak tudi močnejšo konkurenco in več inovacij.

1.1 Namen in cilji zaključne projektne naloge

Namen naloge je analizirati projekt vzpostavitve enotnega območja plačil v evrih – SEPA (angl. *Single Euro Payments Area*) v poslovni banki, ki se bo v bodoče nadgrajeval in dopolnjeval v skladu z zahtevami trga.

V nalogi bomo na podlagi prihodkov iz naslova provizij in procesiranja nalogov podrobneje analizirali prednosti oz. slabosti, ki jih bo projekt prinesel posameznim skupinam udeležencev. Pri tem se bomo posebej posvetili banki kot izvajalki obravnavanega sistema na eni strani ter uporabnikom sistema SEPA, ki so potrošniki (tako gospodarske družbe kot tudi zasebniki) in javna uprava, na drugi strani. Posebno pozornost bomo namenili spremembam, ki jih bodo zaradi uvedbe SEPA morale upoštevati gospodarske družbe. Omejili se bomo na delniške družbe, družbe z omejeno odgovornostjo in družbe z neomejeno odgovornostjo.

V nalogi bomo sledili načelom poslovanja banke, ki se nanašajo na enotnost, enostavnost in ceno poslovanja banke z vidika racionalizacije njenega poslovanja. Na osnovi omenjenih načel bomo skušali opredeliti nove poslovne priložnosti banke, in sicer vstop na nove trge plačilnih storitev ter uvedbo e-računov, ki zmanjšujejo stroške dela.

Ker izhajamo iz bančnega okolja, bomo v nalogi izpostavili predvsem nove izzive, ki jih projekt prinaša v slovenski bančni sektor. Ob tem se nam postavlja vprašanje, ali bomo dovolj prilagodljivi in fleksibilni, ali si bomo s tradicionalnim načinom razmišljanja zaprli vrata pred konkurenčnimi prednostmi?

Cilji zaključne projektne naloge so:

- predstaviti projekt SEPA,
- primerjati prihodke iz naslova provizij plačilnih storitev in stroške delovnega procesa pred uvedbo SEPA v poslovni banki in po njej,
- prikazati nove poslovne priložnosti, ki jih SEPA prinaša za banko,
- prikazati prednosti in slabosti, ki jih SEPA prinaša uporabnikom – posameznim udeležencem v plačilnem prometu,
- ugotoviti morebitne probleme pri uvedbi SEPA v Sloveniji.

1.2 Predvidene metode pri izdelavi naloge

Pri pisanju zaključne projektne naloge bomo izhajali iz ugotovitev domače in tuje literature, uporabili bomo informacije s svetovnega spleta, gradiva slovenskih bank ter izkušnje in znanja, ki smo jih pridobili med študijem in delom. V pomoč nam bodo tudi praktične izkušnje in interna gradiva poslovne banke. Z naključno izbranim vzorcem desetih komitentov iz različnih panog gospodarstva in storitvene dejavnosti bomo primerjali dohodke iz naslova provizij, ki pokrivajo spekter storitev in so se po uvedbi SEPA spremenili.

Primerjali bomo tudi postopke procesiranja čezmejnega plačilnega naloga, in sicer pred uvedbo projekta in po njej, kar nam bo služilo kot prikaz spremenjenih stroškov dela. Primerjali bomo tudi stroške, ki jih ima izdajatelj z izdajo računov in e-računov. Na podlagi rezultatov primerjav bomo opredelili prednosti in morebitne slabosti, ki jih prinašajo nove elektronske plačilne poti.

1.3 Predvidene predpostavke in omejitve

Odmevni projekt SEPA, ki mu bomo posvetili zaključno projektno nalogo, se še razvija. Trenutno naše banke procesirajo domače in čezmejne naloge v evrih preko SIMP in STEP2. Da bo SEPA dokončno zaživela, ni samo naloga evropskih bank, ampak tudi drugih udeleženk v plačilnem prometu. Predpostavljamo, da zaradi postopka uvedbe SEPA, ki še ni zaključen, ne bomo mogli priti do dokončnih zaključkov glede prednosti oziroma slabosti in težav uvedbe SEPA v poslovni banki. Domnevamo, da bo to mogoče šele po zaključenem procesu uvedbe SEPA.

1.4 Struktura naloge

Naloga bo členjena v poglavja, od katerih bo vsako poglavje oblikovano v zaključeno celoto.

V uvodu bomo predstavili obravnavani problem, teoretična izhodišča, namen in cilje ter metode dela, ki jim bomo pri pisanju zaključne projektne naloge sledili. Projekt prinaša pomembne ekonomske učinke in priložnosti, pospešil bo konkurenčnost in inovativnost bančnega poslovanja. Opisali bomo preoblikovanje razdrobljenega trga v enoten, učinkovit ter finančno močan trg.

V drugem poglavju bomo na splošno predstavili projekt SEPA, njegovo regionalno in vsebinsko komponento ter časovni plan uvajanja. Največjo pozornost bomo namenili inštitucijam, ki so odgovorne za nastanek in realizacijo SEPA. Predstavili bomo tudi pravila in standarde SEPA ter pravne osnove za njegovo uvedbo.

Nadaljevali bomo s predstavitvijo postopka uvedbe SEPA v Slovenji, kjer bomo predstavili tudi Zakona o plačilnem prometu ter pravno ureditev plačilnega prometa v Sloveniji; to bo poleg predstavitve novih plačilnih instrumentov po SEPA glavna vsebina tretjega poglavja zaključne projektne naloge.

V četrtem in petem poglavju bomo predstavili prednosti in pomanjkljivosti uvedbe SEPA v poslovni banki tako z vidika banke kot njenih uporabnikov. Na podlagi ugotovitev bomo zapisali ugotovitve in predloge.

Nalogo bomo zaključili s sklepom, v katerem bomo povzeli glavne točke, obravnavane v nalogi, in poudarili pomembne ugotovitve in zaključke.

2 PROJEKT SEPA

Projekt SEPA je temelje postavila ekonomska in monetarna unija z uvedbo evra v letu 1999. Vizija enotnega območja plačil v evrih je zaradi svoje obsežnosti in zahtevnosti terjala dolgo pripravljalo obdobje in je trenutno še v fazi razvoja.

2.1 Opredelitev

SEPA je kratica za *Single Euro Payments Area* – enotno območje plačil v evrih. Okolje SEPA je opredeljeno kot evrsko okolje, kjer bodo lahko posamezniki, gospodarske družbe in drugi uporabniki plačilnih storitev v banki izvajali in prejeli plačila v evrih znotraj Evrope ne glede na to, ali se takšno plačilo izvaja znotraj posamezne države SEPA ali med državami tega območja. Zagotovljeni pa bodo morali biti enaki osnovni pogoji, enake pravice in obveznosti (SEPA Slovenija b. l.).

Informacijski in harmonizacijski projekt, kar projekt SEPA je, spreminja nacionalni trgi držav članic evro območja, saj prinaša nova poslovna pravila in tehnične standarde (Združenje bank Slovenije 2007c).

Z uvedbo enotnega trga za plačila malih vrednosti evropski razdrobljeni trg plačil pridobiva notranjo povezanost Evrope in ga nadomešča s povezanim, konkurenčnim in inovativnim trgom plačil malih vrednosti za vsa negotovinska plačila v evrih, ki bodo v končni fazi potekala samo v elektronski obliki. Istočasno pa prinaša SEPA koristi vsem udeležencem. SEPA; sestavlja jo (ZBS b. l.):

- enotna valuta,
- enoten niz evrskih plačilnih instrumentov – kreditna plačila, direktne obremenitve in kartična plačila,
- učinkovita infrastruktura za procesiranje evrskih plačil,
- enotni tehnični standardi,
- enotne poslovne prakse,
- usklajena pravna podlaga in
- stalen razvoj novih storitev.

Vsa regulirana čezmejna plačila morajo biti opremljena z mednarodno številko bančnega IBAN računa in z BIC kodo.

IBAN – International Bank Account Number je mednarodna številka bančnega računa, v svetu se vse bolj uveljavlja za identifikacijo bančnih računov v mednarodnem poslovanju. Struktura zapisa transakcijskega računa v Sloveniji, ki je obvezna v posredovanja plačilnih nalogov v države, ki so v evro območju, je devetnajstmestni zapis. Kratica SI pomeni oznako Republike Slovenije po ISO standardu, številka 56 pa ponazarja kontrolno številko za Slovenijo, sledi

petnajstmesten številčen zapis računa, ki ga ima komitent odprtega v poslovni banki. Navajamo primer pravilne strukture IBAN za račun v Sloveniji SI56 xxxx xxxx xxxx xxx.

BIC koda (ali SWIFT koda) je bančna identifikacijska koda, ki služi za prepoznavanje (identifikacijo) finančnih institucij. Pri avtomatskem procesiranju elektronskih plačilnih nalogov olajša njihovo procesiranje. BIC je sestavljena iz osmih ali enajstih znakov. Prvi štirje črkovni znaki ponazarjajo kodo banke, sledita še dva črkovna znaka, ki po ISO standardu označujeta državo. Z lokacijsko kodo, ki vsebuje dva črkovno-numerična znaka, označujemo lokacijo institucije. Neobvezni so trije črkovno-numerični znaki, ki označujejo podružnico institucije (Banka Slovenije 2006). Kot primer navajamo BIC kodo Banke Slovenije, ki je: BSLJSI2X.

2.2 Pravila in standardi

Dogovor o uporabi skupnih tehničnih standardov, ki določajo tehnologijo, ravnanje in medsebojne odnose, je ključnega pomena za vzpostavitev projekta SEPA. Vendar bo njihova učinkovitost zagotovljena le, ko bodo tehnični standardi sprejeti in prepoznavni med uporabniki. Bistveno za poenotene standarde je, da omogočajo izvajanje plačil neodvisno od infrastrukture, predvsem pa olajšajo izmenjavo podatkov in znižujejo stroške.

S pravili in standardi, ki jih imenujemo tudi sheme SEPA, ne izboljšujemo le učinkovitosti in standardizacije čezmejnega plačilnega prometa, saj se izboljšave poznajo tudi v evrskih plačilih znotraj posamezne nacionalne meje. S popolno uveljavitvijo plačilnih pravil in standardov za plačila ne bo bistveno, preko katere infrastrukture se izvajajo, preko katerega izvajalca ali v kateri državi znotraj območja SEPA ima stranka transakcijski račun.

Implementacija pravil in standardov SEPA bodo potekala v vsaki državi na evro območju v okviru nacionalne centralne banke, komercialnih bank, plačilnih združenj in državnih organov. Povezovalno vlogo bo odigral EPC (Evropski svet za plačila), saj bo njegova vloga upravljanje in vzdrževanje shem in okvirov, razvijanje nadaljnjih poslovnih pravil in standardov, komuniciranje z udeleženci, predvsem pa zagotavljanje podpore in skrb za razvoj. Tako bo dosežena večja učinkovitost in konkurenčnost v globalnem merilu med bankami pri procesiranju plačilnega prometa, istočasno bo razvoj prepoznaven tudi pri klirinških storitvah (PE-ACH).

V okviru EPC je evropski bančni sektor sprejel odločitev o uporabi skupnega standarda za plačilna sporočila. To je *ISO 20022 UNiversal Financial Industry* (UNIFI) standard sporočil, ki omogoča interoperabilnost na mednarodni ravni. V proces razvoja standarda vključuje različne uporabnike – banke, upravljavce plačilnih sistemov in podjetja – temelji na *Extensible Markup Language* (XML) jezikovnem standardu za plačilna sporočila. Skupni

standardi opredeljujejo tudi dogovor o uporabi podatkov IBAN in BIC za dosegljivost prejemnikov plačil in plačnikov znotraj EU.

V Sloveniji so ponudniki plačilnih storitev številko bančnega računa v strukturi mednarodne številke bančnega računa (IBAN) začeli uporabljati v letu 2000, in sicer predvsem za potrebe izvajanja čezmejnih plačilnih transakcij, pri izvajanju domačih plačil pa se je navajanje številke bančnega računa v strukturi IBAN dokončno uveljavilo v letu 2004. Pri izvrševanju domačih plačilnih transakcij banke določajo bančno identifikacijsko kodo (BIC) na podlagi IBAN. Obe kodi sta v Sloveniji poznani poslovnim subjektom, medtem ko potrošniki poznajo IBAN, ker se uporablja za izvrševanje domačih plačilnih transakcij, manj pa BIC, ki se uporablja samo za čezmejne plačilne transakcije (SEPA Slovenija 2011).

2.3 Pravni okvir

Pravni okvir na ravni EU predstavljajo:

- Priporočilo Evropske komisije 97/489 o varstvu potrošnikov pri uporabi instrumentov za preverjanje elektronskih plačilih;
- Direktiva 97/5/EC o čezmejnih nakazilih ureja nakazila v valutah držav članic in uvaja skupne zahteve glede zaščite strank;
- Uredba 2560/2001 o čezmejnih plačilih v evrih, ki določa pravila o zaračunavanju enakih cen za čezmejna plačila in plačila znotraj držav v evrih.

Priporočilo 97/489/EC ureja elektronske plačilne instrumente in razmerja med izdajatelji ter uporabniki plačilnih instrumentov. Priporočilo definira in opredeljuje pojme elektronskih plačilnih instrumentov, ki so vsa sredstva, ki omogočajo elektronsko plačevanje in dvige gotovine. Ustreznost nacionalne zakonodaje naj bi se presojala po izpostavljenih petih merilih (Evropska komisija 1997):

- Merilo transparentnosti pogojev in minimalnega obsega informaciji, ki ga mora izdajatelj elektronskega plačilnega instrumenta zagotoviti uporabniku (3. člen);
- 5. člen jasno opredeljuje merila medsebojnih obveznosti strank (sklicuje se na pravilno uporabo plačilnega instrumenta in odgovornost v primeru zlorabe; imetnik je dolžan skrbno ravnati z instrumentom in ob morebitni izgubi, kraji ali tudi ob morebitni napaki o tem obvestiti izdajatelja);
- 6. člen zavezuje izdajatelja instrumenta, da po obveščeni o kraji ali izgubi instrumenta stori vse, da se prepreči nadaljnja zloraba instrumenta; tako odgovornost za škodo po prejetem obvestilu preide na izdajatelja;
- merila razbremenitve dokaznega bremena opredeljuje dokazno breme, če pride do spora in posledično do škode pri izvedeni plačilni transakciji;
- mehanizmi za reševanje sporov med imetniki in izdajatelji elektronskih plačilnih instrumentov so obravnavani v 10. členu, ki pa ne opredeljuje posebnih oblik reševanja

sporov, predvideva izvensodni postopek s čim hitrejšim reševanjem sporov in čim nižjimi stroški za imetnika.

27. januarja 1997 je bila sprejeta Direktiva 97/5/EC o čezmejnih nakazilih, katere namen je bil izboljšati raven in učinkovitost čezmejnih kreditnih poslov. Čeprav je bila uvedena skupna valuta, so banke še vedno zaračunavale višje tarife za čezmejna plačila, pa tudi čas izvršitve čezmejnega plačila je bil daljši od časa, ki je bil potreben za izvedbo domačih plačil, tako da do uresničitve ciljev ni prišlo. K takemu ravnanju jih je vodil predvsem manjši obseg čezmejnih plačil, drugačnost pri postopkih obdelovanja plačil, pri uporabi korespondenčnih odnosov, pomanjkanje medbančne infrastrukture, nizka raven avtomatizacije ter pomanjkanje uporabe dogovorjenih standardov (Anko 2005).

Kot dopolnitev Direktive 97/5/EC sta Evropski parlament in Svet 19. decembra 2001 izdala Uredbo št. 2560/2001 o čezmejnih plačilih v evrih. Razlog za sprejem Uredbe so bile predvsem velike razlike v stroških med domačimi in čezmejnimi plačili. K temu je pripomogla premajhna stopnja avtomatizacije pri čezmejnih plačilih, saj skupni evropski trg še ni bil oblikovan. Glavni cilj uredbe je bil povečati kakovost storitev čezmejnih plačil, potrošnikom in podjetjem pa omogočiti hitrejša in zanesljivejša nakazila v območju Evropske unije ter izenačenje bančnih provizij za domača in čezmejna plačila. Bankam kot izvajalkam plačilnega prometa je direktiva prinesla naslednje obveznosti (Banka Slovenije 2007):

- zaračunavanje provizije in stroškov opravljanja čezmejnih plačil v evrih, razen čezmejnih čekov, v države članice EU do zneska 12.500,00 evrov (od 1. januarja 2006 predvidoma 50.000 evrov), po tarifi, ki velja v domačem plačilnem prometu za ustrezna plačila v evrih,
- pisno vnaprejšnje obvestilo komitentu o zaračunani proviziji in stroških za čezmejna in domača plačila ter o proviziji za konverzijo valut, vključno z vsemi spremembami,
- posredovanje komitentu njegove mednarodne številke transakcijskega računa – IBAN in bančne identifikacijske kode – BIC,
- navedba IBAN komitenta in BIC banke na izpisku o prometu in stanju na računu komitenta.

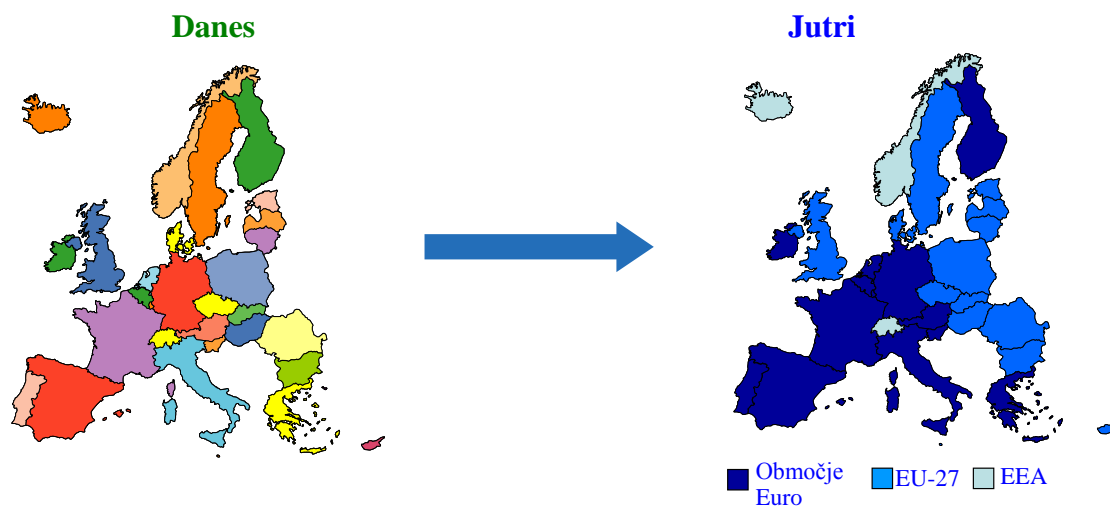
2.4 Območje, institucije in časovni načrt

Območje

Geografsko območje SEPA obsega (ZBS b. l.):

- šestnajst držav članic evro območja: Avstrijo, Belgijo, Ciper, Finsko, Francijo, Grčijo, Irsko, Italijo, Luksemburg, Malto, Nemčijo, Nizozemsko, Portugalsko, Slovaško, Slovenijo in Španijo;

- enajst preostalih držav članic Evropske skupnosti (Bolgarija, Češka, Danska, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Poljska, Romunija, Švedska, Velika Britanija),
- tri države Evropskega ekonomskega prostora (Islandija, Norveška, Liechtenstein),
- štiri države v skladu z dovoljenim plenumom EPC, da njihove ustrezne institucije pristopijo k shemam SEPA – Monako, Švica, Mayotte in Saint-Pierre-et-Miquelon (francoski čezmorski skupnosti);
- devet drugih ozemelj, zunanjih območji in kolonij: Martinique, Guadeloupe, Francoska Gvajana, Reunion (francoska čezmorska ozemlja), Gibraltar (britanska kolonija), Azori, Madeira (portugalski zunanji območji), Kanarski otoki, Ceuta in Melilla (španski ozemlji), Alanski otoki (finsko ozemlje).

Slika 1: Območje SEPA

Vir: ZBS b. 1.

Institucije

Celoten projekt SEPA temelji na treh institucijah; te so (ZBS b. 1.):

- Evropska komisija,
- Evropski svet in
- Evropski parlament.

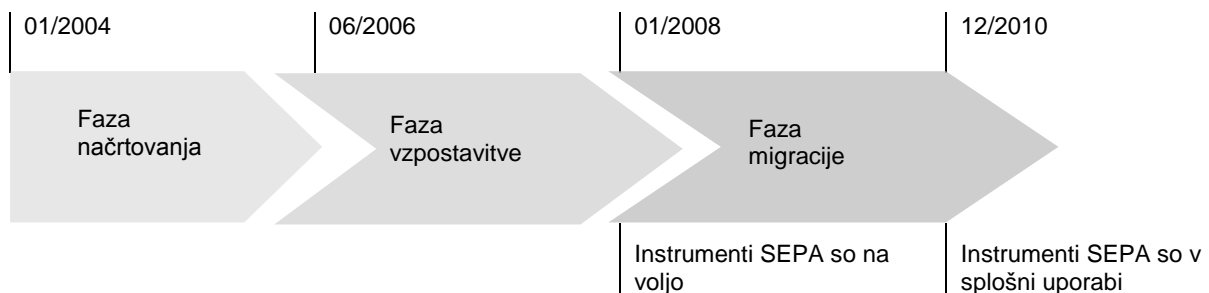
Časovni načrt

Časovni okvir SEPA je bil prvič predstavljen v času nastanka EPC – spomladi leta 2002, v beli knjigi Evrodežela, naše enotno območje plačil, ki jo je izdalo prvih 42 evropskih bank skupaj s tremi evropskimi združenji kreditnih ustanov in EBA (*Euro Banking Association*).

Avtorji so vanjo zapisali deklaracijo, ki je postala moto Evropskega sveta za plačila (EPC) pri vseh njegovih aktivnostih (ZBS 2007a):

Me, evropske banke in združenja kreditnega sektorja, imamo skupno vizijo o tem, da morajo biti plačila znotraj evro območja domača plačila, združujemo sile za uresničitev te vizije v dobro evropskih potrošnikov, podjetij in bank ter začenjamo graditi naš enotni evrski prostor.

Časovni načrt projekta SEPA je EPC oblikoval na podlagi treh glavnih faz, opisanih v nadaljevanju.

Slika 2: Časovni načrt SEPA

Vir: ECB 2006.

Načrtovalna oziroma prva faza se je začela leta 2004 in se je že končala. Zajemala je oblikovanje novih shem za kreditna plačila in direktne obremenitve ter oblikovanje okvirov, ki so bili predvideni za kartice in infrastrukturo za proces posredovanja, usklajevanja in potrjevanja plačil različnih vrst in poravnavo plačil. Ta faza je ponudila in uskladila tudi potrebne standarde in opredelila varnostne zahteve.

Druga faza se je začela sredi leta 2006 in končala konec leta 2007. Faza vzpostavitve, kot jo tudi imenujemo, je pozornost namenila pripravam na uvedbo novih plačilnih instrumentov, standardov in infrastrukture SEPA. Nacionalni migracijski organi, ki so bili ustanovljeni v vseh državah evro območja, so pomagali s spremljanjem priprav različnih udeležencev, zainteresiranih za uvedbo SEPA. Te zainteresirane strani so zelo raznolike, saj obsegajo banke, upravljavce infrastrukture, javno upravo, gospodarske družbe in druge uporabnike. Opravljenega je bilo veliko testiranja.

V tretji, zadnji fazi migracije bodo nacionalne sheme plačil obstajale skupaj z novimi shemami SEPA. Strankam bodo tako na voljo že utečeni nacionalni instrumenti, kot tudi novi instrumenti SEPA, infrastrukture za kliring in poravnavo plačil pa bodo lahko obdelale plačila, opravljena z obema vrstama instrumentov. Težnja projekta je doseči postopno migracijo SEPA in do konca leta 2010 v projekt SEPA preusmeriti kritično maso transakcij.

3 SEPA V SLOVENIJI

Slovenija, ki je del Evropske skupnosti in Evropske monetarne unije, je z organizacijo projekta SEPA sledila ciljem vzpostavitve enotnega območja plačil v evrih. Aktivnosti za vzpostavitev SEPA v Sloveniji tako potekajo istočasno tako na strani ponudnikov (ZBS in UJP) kot uporabnikov plačilnih storitev ter pri upravljavcih plačilnih sistemov. Naloge izvrševanja implementacije projekta SEPA v Sloveniji potekajo v okviru ZBS. Ta je s sprejetjem dokumenta Nacionalni program SEPA v Sloveniji postavilo temelje (omenjeni dokument je bil izdan dne 3. marca 2010, prva verzija izdana 15. februarja 2007, druga verzija pa 21. februarja 2008).

Nacionalni program obsega bistvene informacije o organizaciji za doseganje ciljev SEPA, standardih, ki se uvajajo s projektom, dodatnih možnosti storitev, plačilni infrastrukturi, o komuniciranju z deležniki, plačilnih shemah in okvirih, načrtih migracije nacionalnih plačilnih shem na sheme SEPA ... Prav tako nas nacionalni program seznanja s splošnimi dejstvi o SEPA.

Navajamo opravljene aktivnosti po kronološkem zaporedju:

- od 28. januarja 2008 so na voljo kreditna čezmejna plačila SEPA,
- od 4. marca 2009 je na voljo izvrševanje kreditnih plačil SEPA znotraj države,
- od leta 2009 poteka migracija plačilnih nalogov v nacionalne sheme NPI (novi plačilni instrumenti) v shemo za kreditna plačila SEPA, ki je bila zaključena septembra 2010,
- v drugem polletju 2010 se je začela migracija direktnih odobritev v množična kreditna plačila SEPA,
- od 1. novembra 2010 začetek uvajanja novega obrazca plačilnega prometa – obrazec UPN, ki bo postopoma nadomestil obstoječe obrazce BN02, PP02 in RP01,
- od novembra 2010 začetek migracije posebnih položnic v kreditna plačila SEPA,
- od 1. novembra 2010 na voljo čezmejne direktne obremenitve SEPA,
- od 1. januarja 2011 bodo vse plačilne kartice opremljene s čipno tehnologijo po standardu EMV, vsi POS terminali in bančni avtomati pa skladni z EMV.

V letu 2011 pričakujejo še naslednje spremembe:

- od maja 2011 predvidoma na voljo izvrševanje direktnih obremenitev SEPA znotraj države,
- od maja 2011 predvidoma začetek migracije direktnih obremenitev iz nacionalne sheme NPI v direktne obremenitve po shemah SEPA.

3.1 Organizacija projekta SEPA

Ob vstopu Slovenije v EU 1. maja 2004 je bilo tudi slovenskemu bančnemu sektorju prek ZBS omogočeno članstvo v EPC. Danes so predstavniki ZBS člani v naslednjih organih EPC:

plenumu EPC, delovni skupini za plačilne sheme SEPA, delovni skupini za kartice, delovni skupini za gotovino, delovni skupini za elektronska in mobilna plačila, podporni skupini za pravne zadeve, podporni skupini za standarde, podporni skupini za varnost ter v Forumu za upravljanje projekta/programa (ZBS 2007c).

Spomladi 2006 se je pod okriljem ZBS začela oblikovati organizacija projekta SEPA v Sloveniji. V februarju 2007 je bil pripravljen Nacionalni program SEPA v Sloveniji, ki ga je nadzorni svet ZBS ponovno potrdil v februarju 2008. Trenutno poteka njegova popolna prenova. Osnovni namen dokumenta je zahteve SEPA prevesti v načrt uveljavitve rešitev SEPA pri ponudnikih plačilnih storitev v Sloveniji. S sprejetjem dokumenta so se članice ZBS tudi zavezale, da bodo projekt SEPA kadrovske, finančne in moralno podprle (BS 2009).

Projekt SEPA pri ZBS je organiziran podobno kot projekt SEPA pri EPC. V projektu SEPA sodeluje večina slovenskih bank in hranilnic, članic ZBS, Banka Slovenije, UJP in izbrani ponudnik nacionalne infrastrukture SEPA.

Slika 3: Organizacijska shema projekta SEPA pri ZBS

Vir: ZBS 2010.

V funkciji nadzora je Nadzorni svet ZBS, operativno odločitveno telo predstavlja Odbor za plačilni promet. Za koordinacijo vseh delovnih skupin in za obveščanje bank in drugih udeležencev na področju SEPA skrbi pisarna SEPA. Tematska področja pokrivajo delovne skupine za direktne obremenitve, za kreditna plačila, za univerzalni plačilni nalog, za kartično poslovanje, za gotovinsko poslovanje in za e-račune. Podporne skupine pokrivajo področja za standarde, za AOS, za testiranje, za komunikacije in za pravne zadeve.

3.2 Pravna ureditev plačilnega prometa v Sloveniji

1. januarja 2007 se je Slovenija s prevzemom evra vključila v Evropsko monetarno unijo.

Pravni okvir SEPA v Sloveniji zagotavlja nova evropska Direktiva 207/64ES o plačilnih storitvah na notranjem trgu, ki sta ga Evropski parlament in Svet sprejela 13. novembra 2007, saj je slovenski pravni red prenesel v Zakon o plačilnih storitvah in sistemih (ZplaP, Ur. l. RS, št. 58/2009).

Večina določb Direktive se vsebinsko ujema ali so vsaj podobne določbam ZplaP. Od razlik, ki obstajajo, omenjamo naslednje:

- pojem storitve plačilnega prometa,
- razliko v spremembah pogodbenih pogojev,
- razliko v odpovednih rokih (po ZplaP znaša odpovedni rok petnajst dni, po direktivi najmanj dva meseca),
- razdelitev odgovornosti med strankami.

Glavni namen temeljne pravne podlage za oblikovanje enotnega plačilnega območja je odprava pravnih ovir v nacionalnih okoljih in zagotavljanje enakih konkurenčnih pogojev na skupnem trgu. Postavljena so skupna pravila, ki zahtevajo skrbno in varno poslovanje, dostop novih ponudnikov plačilnih storitev na trg, zagotavljanje informacij in transparentnosti. Jasno so opredeljene pravice in obveznosti uporabnikov in ponudnikov plačilnih storitev ter pravice in obveznosti v zvezi z opravljanjem in uporabo plačilnih storitev. Prav tako ureja varstvo potrošnika, odobritev plačilne transakcije, obveznosti uporabnika plačilnih storitev, obveznosti ponudnika plačilnih storitev v zvezi s plačilnimi instrumenti, neavtorizirane ali nepravilne transakcije, izvršitev plačilnih transakcij, zavrnitev nalogov za plačilo, razpoložljivost sredstev, plačilne transakcije, ki jih začne plačnik, odsotnost odgovornosti ponudnika plačilnih storitev.

3.3 Vloge posameznih subjektov

Za uspešno uvedbo in realizacijo tako obsežnega projekta, kot je SEPA, je pomembna aktivna udeležba vseh subjektov, ki vsak v skladu s svojimi nalogami prispevajo h končnem cilju. V naši državi si to vlogo delijo (ZBS 2007c):

- *Banka Slovenije – BS*

Njena osnovna vloga je spremljanje in usmerjanje aktivnosti, ki jo narekuje politika ESCB, priprava pravnih podlag in sprememba že obstoječih. Deluje v povezavi s poslovnimi bankami preko delovnih skupin Združenja bank. Vključuje se v sodelovanje skupine za koordinacijo SEPA in z Odborom za plačilne storitve. Prav tako pripravlja proračunske uporabnike na uporabo plačil SEPA.

– *Združenje bank Slovenije – ZBS*

ZBS je prevzela nalogo vzpostavitve in vodenja projekta SEPA v Sloveniji, saj bdi nad organizacijo in usklajenostjo dela podpornih in delovnih skupin. Med njene naloge sodi priprava nacionalnega komunikacijskega načrta, kamor sodijo prevodi vseh pomembnih potrjenih dokumentov EPC o SEPA, marketing, izdaja letakov, brošur, priprava spletnih strani, odnosi z javnostmi, sodelovanje z mediji, priprava posebnih dogodkov in izobraževanje. Pripravlja plan enotnega pristopa k shemi SEPA. Naložena ji je naloga koordiniranja in obveščanja bančnega sistema na nacionalni ravni, spremlja aktivnosti v posameznih poslovnih bankah, kjer usmerja in spremlja tudi testiranja. Pokriva področje poročanja do EPC, saj je njena naloga sprotno obveščanje o napredovanju in morebitnih tveganjih.

– *Javni sektor*

Poskrbeti mora za pravočasno zagotovitev pravne podlage pri uvedbi SEPA in odstraniti ovire, ki bi lahko vplivale na učinkovitost ali povzročale zamudo pri izvedbi projekta. Pri vpeljavi in uvedbi plana SEPA je dolžna komunicirati z vlado in bankami, intenzivno sodelovati z Ministrstvom za finance, UJP, ZBS in BS. Pripravlja proračunske uporabnike na SEPA ter jih spodbuja k zgodnji uporabi plačilnih instrumentov SEPA.

– *Poslovne banke*

Poslovne banke bodo morale prilagoditi akte, prilagoditi lastne plačilne infrastrukture v skladu z novimi standardi in tehnologijo, izvesti potrebna testiranja in omogočiti prenose plačilnih transakcij v produkcije plačilnih sistemov. S komuniciranjem s strankami bodo nanje prenašale in širile znanja o SEPA. Izbrati in organizirati morajo dodane storitve, ki bodo prinesle koristi tako bankam kot strankam.

– *Uporabniki plačilnih storitev*

Komitenti bank sodelujejo s ponudniki plačilnih storitev – poslovnimi bankami pri uvajanju produktov SEPA. V sodelovanju s poslovnimi bankami skrbijo za testne izvedbe procesiranja plačilnih transakcij. Lastne plačilne strukture morajo prilagoditi novim standardom. Dosledno uporabljajo zahtevane podatke za avtomatsko procesiranje plačil (uporaba IBAN in BIC), vključujejo se in sodelujejo preko interesnih združenj (Gospodarska zbornica Slovenije, Zveza potrošnikov Slovenije).

3.4 Produkti in storitve SEPA ali NPI

Nacionalni program SEPA opredeljuje naslednje plačilne instrumente, ki se izvajajo preko plačilnih infrastruktur (ZBS 2010):

- kreditna plačila SEPA, ki so podobna plačilnemu nalogu, posebni položnici in direktni odobritvi,
- direktne obremenitve SEPA, ki so podobne obstoječim direktnim obremenitvam,
- plačilne kartice in

- gotovinsko poslovanje.

SEPA vključuje plačilne instrumente, ki so najpogosteje uporabljeni v evropskem plačilnem prostoru. Skupno vsem novim plačilnim instrumentom je učinkovitejše, preprostejše in hitrejše poslovanje. Zaradi njihove učinkovitosti in enostavnosti so široko sprejeti in uveljavljeni. Tako sledijo osnovnemu namenu in vizijam uveljavitve plačilnih shem SEPA, ki uporabnikom plačilnega prometa v kateri koli banki ali državi zagotavlja plačevanje v evrih pod enakimi pogoji in skupno dogovorjenimi pravili. Plačila delimo na mednarodna plačila, čezmejna plačila in domača plačila.

3.4.1 Kreditna plačila

SEPA kreditno plačilo je plačilna storitev, ki ga sproži plačnik v breme svojega transakcijskega računa in ga pošlje v izvršitev svojemu ponudniku plačilnih storitev, da bi ta denarna sredstva prenesel uporabniku.

Nadgradnja kreditnega plačila SEPA in s tem kakovost storitve se v slovenskem plačilnem okolju ne bo bistveno spremenila, saj so poslovne banke na področju Slovenije že do sedaj zagotavljale visoko kakovost storitev na tem področju. Izpostavimo nekaj glavnih značilnosti:

- plačilna transakcija je predložena v elektronski obliki,
- plačilna transakcija ima lahko status internega, domačega ali čezmejnega plačila,
- transakcije se izvršujejo v evrih in potekajo med strankami v SEPA območju,
- za izvrševanje SEPA kreditnega plačila sta tako za bremenitev kot za odobritev računa ključna podatka račun v IBAN strukturi in BIC-SWIFT koda banke,
- prejemnik plačila prejme celotnem znesek, saj nosita nalogodajalec in prejemnik vsak svoje stroške (opcija SHA),
- komunikacija med bankami poteka na podlagi UNIFI(ISO 20022) XML standarda, kar pomeni, da za čezmejna plačila stranka ne prejme več SWIFT potrdila o izvršenem plačilu,
- SEPA kreditna plačila se v Sloveniji izvršujejo z datumom valute D+1, najdaljši čas izvršitve kreditnega plačila SEPA pa je do tri delovne dni. Po Direktivi o plačilnih storitvah se mora proces prenosa do leta 2012 skrajšati na en delovni bančni dan v celotnem evro območju.

V Sloveniji uporabljamo naslednje vrste kreditnih plačil:

- kreditna plačila SEPA v državi, pri katerih gre za procesiranje nalogov preko SEPA IKP, kar nadomešča žiro kliring, ki je bil v veljavi do 31. julija 2009 – izvršujejo se v petih presekah isti delovni dan (D+0);
- čezmejna kreditna plačila SEPA, ki so procesirana preko SEPA EKP – čas izvršitve (D+1).

Tabela 1: Pregled izvršenih kreditnih plačil v evrih v državi in čezmejnih kreditnih plačil v letu 2009

Vrsta kreditnega plačila v evrih	Število transakcij	Vrednost v 000 EUR	Vir podatkov	Kritična masa po številu transakcij
SEPA IKP*	55.131.097	44.874.690	Bilten Banke Slovenije	
SEPA EKP	471.897	2.773.116	Bankart	
Čezmejna plačila preko korespondenčnega bančništva**	1.250.000**	30.000.000**	Banke in hranilnice	
Trajni nalogi po shemi NPI	467.084	39.290	Bankart – zbirni center Bankart	60 % (Kritična masa dosežena v decembru 2009.)
Posebne položnice po shemi NPI	57.692.224	2.554.692	Bankart – zbirni center Bankart	60 % oz. najkasneje do konca leta 2011***
Direktne odobritve po shemi NPI	11.371.273	4.944.644	Bankart – zbirni center Bankart	Ko število transakcij pade pod 500.000 na mesečni ravni (povprečje zadnjega četrletja) oz. najkasneje do junija 2011

* Podatek vključuje kreditna plačila preko sistema žiro kliring do 31. 7. 2009.

** Podatek je ocena o čezmejnih plačilih v evrih preko korespondenčnega bančništva večine bank (prilivi in odlivi) za leto 2009. Ni predmet spremljanja migracije.

*** Pri posebnih položnicah 60 % predstavlja 2,9 mio transakcij. Kritična masa bo dosežena, ko bo število transakcij na mesečni ravni padlo pod 2,9 mio transakcij dva meseca zapored. Skrajni rok za migracijo posebnih položnic v shemo SEPA za kreditna plačila je do konca leta 2011.

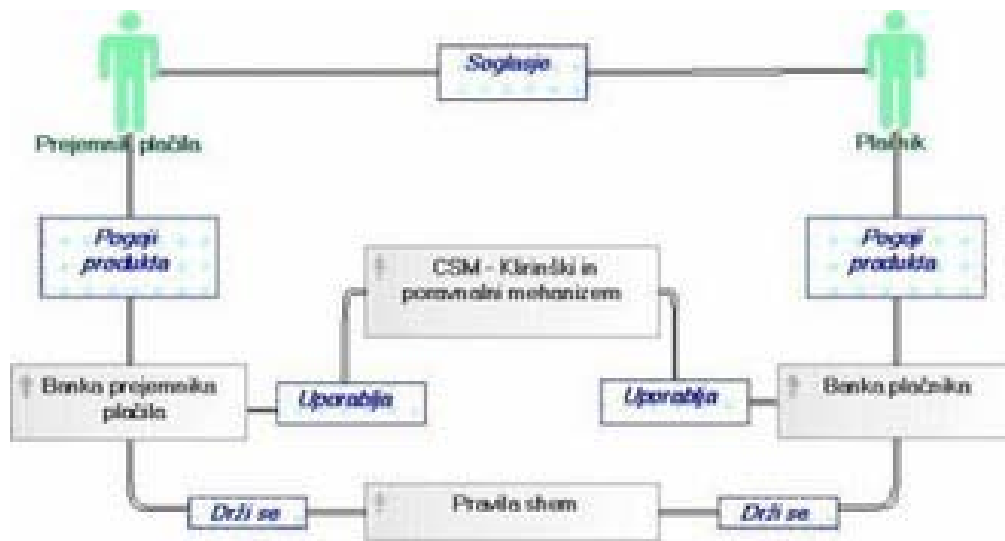
Vir: ZBS 2010.

Od januarja 2008 se v Sloveniji izvajajo čezmejna SEPA plačila, od marca 2009 dalje pa je možno izvajati tudi domača SEPA kreditna plačila. Procesiranje poteka preko SEPA internih kreditnih plačil, ki ga upravlja Bankart. Migracija kreditnih plačil je tako potekala v dveh fazah. V prvi fazi so slovenske poslovne banke večino nalogov procesirale preko sistem ŽK in vsaj nekaj plačil preko sistema SEPA IKP. Po sredini marca 2009 pa so se vsa kreditna plačila procesirala preko SEPA IKP.

3.4.2 *Direktne obremenitve*

SEPA direktna obremenitev je plačilni instrument, ki se izvaja v skladu s Pravilnikom SEPA (SEPA Direct Debit –SDD) v evrih. Udeleženci so upniki in dolžniki, ki imajo transakcijske račune odprte pri bankah, zavezujočih pravilom po shemi SEPA, ki določa odnose, standarde in procese za izvajanje plačilnih transakcij. Shema SEPA za direktne obremenitve prvič v zgodovini ponuja plačilni instrument, ki se lahko uporablja tako za domače kot za čezmejne transakcije v državah SEPA.

Direktna obremenitev je elektronski debetni nalog za plačilo. Namenjena je plačevanju periodičnih – ponavljajočih se obveznosti, lahko pa tudi enkratnim plačilom v evrih.

Slika 4: Info točka

Vir: Sparkasse b. l.

Navajamo značilnosti sheme SEPA direktnih obremenitev (ZBS 2009):

- pokriva celotno območje SEPA – direktne obremenitve se lahko izvršijo v breme računa katerega koli plačnika in v dobro računa katerega koli prejemnika,
- zaradi nestrinjanja z obremenitvijo lahko plačnik v določenih časovnih okvirih zahteva vračilo sredstev na svoj račun, ne da bi moral razloge za svoje odločitve pojasnjevati,
- zajema tako ponavljajoča se kot enkratna plačila v evrih,
- ni omejitve glede vrednosti plačila,
- najdaljši čas izvršitve je pet delovnih dni za prvo plačilo in dva delovna dneva za nadaljnja ponavljajoča se plačila,
- skupna plačilna shema je ločena od infrastrukture za obdelavo plačil,
- za identifikacijo računa se uporablja mednarodna številka bančnega računa (IBAN) in bančna identifikacijska koda (BIC),
- za zavrnjena in vrnjena plačila obstaja izčrpen sklep pravil.

Upnikom prinašajo SEPA direktne obremenitve kar nekaj prednosti. Te so (ZBS 2009):

- izvrševanje domačih in čezmejnih direktnih obremenitev v vseh državah SEPA,
- možnost določitve natančnega datuma izvršitve direktne obremenitve,
- izvršitev plačila znotraj vnaprej določenega časovnega obdobja,
- takojšnja/neposredna uskladitev prejetih plačil,

- možnost avtomatizacije obdelave izjem, kot so vrnjene ali zavrnjene izvršitve direktne obremenitve ter razveljavitve bremenitve plačilnega računa dolžnika.

Na drugi strani pa so imajo prednosti tudi dolžniki; te so (ZBS 2009):

- enostavno sredstvo za plačevanje računov v vseh državah SEPA,
- enostavna poravnava dolgov na bančnih izpiskih,
- hiter in enostaven postopek nadomestitve (vračila zneska direktne obremenitve) brez dodatnega utemeljevanja.

V Sloveniji se uporabljajo naslednje vrste direktnih obremenitev:

- direktne obremenitve po shemi NPI – procesiranje preko zbirnega centra Bankart,
- direktne obremenitve izven sheme NPI – procesiranje interno pri ponudnikih plačilnih storitev.

Tabela 2: Pregled izvršenih direktnih obremenitev v evrih v državi v letu 2009

Vrsta debetnega plačila	Število transakcij	Vrednost v 000 EUR	Vir podatkov	Kritična masa po številu transakcij
Direktne obremenitve po shemi NPI	20.511.354	801.906	Bankart – zbirni center Bankart	60 %
Direktne obremenitve izven sheme NPI	25.792.646	1.417.094	Bilten Banke Slovenije	60 %
Direktne obremenitve skupaj	46.304.000	2.219.000	Bilten Banke Slovenije	60 %

Vir: ZBS 2010.

3.4.3 Kartična plačila

Nacionalna okolja so na področju plačilnih kartic in obdelave kartičnih transakcij v preteklosti razvijala vsaka svojo rešitev. V Sloveniji obstajajo tri domače kartične sheme, ki so na osnovi krovnih licenčnih pogodb povezane z mednarodnim kartičnimi shemami. To so: Activa, ki jo upravlja Banka Koper in je povezana s kartičnimi shemami MasterCard in Visa-Electron; Karanta, ki je v upravljanju Nove Ljubljanske banke; BA shema, ki je povezana s kartično shemo Maestro in jo izdajajo in upravljaajo ponudniki plačilnih storitev.

SEPA na kartičnem poslovanju s svojimi zahtevami prinaša večjo varnost poslovanja. Ena njenih temeljnih zahtev je vzpostavitev poslovanja po načelih čipne tehnologije, z uvedbo te tehnologije bodo banke uvedle nove standarde varnosti. Čipna tehnologija zagotavlja večjo varnost pri izvajanju transakcij in večjo zaščito pred zlorabami. V bistvu gre za nadgradnjo klasičnih kartic z magnetnim zapisom, za čip, ki je skladen s standardom EMV. Tako bodo lahko posamezniki s karticami plačevali na celotnem SEPA območju z veliko večjo stopnjo varnosti.

Kot zelo pomembno zahtevo SEPA na področju kartičnega poslovanja izpostavljam obvezno uporabo PIN. Poslovne banke v Sloveniji nadgrajujejo svoje plačilne kartice z novimi zahtevami. Od 1. januarja 2001 se lahko kartične transakcije potrjujejo samo še z osebno identifikacijsko številko (PIN) in ne več z dosedanjim podpisom, ki je do tega datuma veljal kot verifikacija oziroma identifikacija.

Uvedba kartičnih plačil v okviru SEPA veliko prednosti ponuja tudi podjetjem, ki bodo imela dostop do katere koli banke z enakimi instrumenti. Transferne provizije za plačevanje s karticami se bodo znižale, zaradi česar bodo poslovne banke zgubile velik del dohodka iz naslova kartičnega poslovanja.

3.4.4 Gotovina

Čeprav predstavlja gotovina z družbenega vidika največji strošek, še vedno ostaja najbolj priljubljen plačilni instrument. Rokovanje z gotovino je zelo razširjeno, saj je gotovina kot plačilno sredstvo sprejeta skoraj povsod, posel z njo je opravljen zelo hitro, operativec pa ima občutek, da nadzoruje svoje finančno stanje. Če pa gotovino opredelimo s tehnološkega vidika, je upravljanje z njo drago, ni priročno za uporabo, varnostna tveganja pa so zelo velika.

V okviru SEPA potekajo aktivnosti za vzpostavitev enotnega območja plačil v evrih (*Single Euro Cash Area – SECA*) in potekajo v tesnem sodelovanju z EPC in Odborom BANCO (*Eurosystem Banknote Committee*). Različne infrastrukture in neusklajen prevoz za distribucijo gotovine in vrednostnih pošilk posameznih držav članic Evropske unije v nacionalnih okoljih projekt SEPA vodi k harmonizaciji (ECB 2007).

V slovenskem bančnem okolju prevoz gotovine urejata Pravilnik o načinu prevoza in varovanja denarja ter drugih vrednostnih pošilk (Ur. l. RS, št. 95/2005) in Zakon o zasebnem varovanju (Ur. l. RS, št. 126/2003). Na področju hrambe gotovine pa banke upoštevajo splošne pogoje zavarovalnic. Posebna pogodba med banko in zavarovalnico določa obseg zavarovalnega jamstva gotovine in vse možne vrste tveganj.

Cilj enotnega območja gotovine v evrih je ustvariti prostor, v katerem bodo osnovne gotovinske funkcije primerljive in izmerljive ne glede na to, v kateri nacionalni centralni banki v evro območju se bodo izvajale. Poenotena raven storitev na podlagi enotnih shem in usklajenih postopkov bo pomenila tudi poenotene stroške.

Pri vzpostavljanju enotnega območja plačil v evrih bodo cilji usmerjeni k (ZBS 2008):

- zmanjšanju gotovine v obtoku,
- standardizacije na področju pakiranja, recikliranja, varnosti med prevozom gotovine,
- določitvi meril pri razvrščanju gotovine,
- izenačenju provizij na evro območju na področju distribucije evrske gotovine ponudnikom plačilnih storitev,

- zmanjšanju stroškov gotovinskega poslovanja, ki v Evropski skupnosti znašajo 0,6 % BDP. V EU je namreč okoli 360 milijard gotovinskih in 70 milijard negotovinskih transakcij.

4 ANALIZA UVEDBE SEPA V POSLOVNI BANKI

V Sloveniji pri pripravi in uresničevanju SEPA sodelujejo Združenje bank Slovenije, Banka Slovenije, Uprava RS za javna plačila, stranke bank, potrošniki in trgovci, javni sektor, upravljavci infrastrukture, interesna združenja in ponudniki programske opreme ter elektronskega bančništva. Slovenske poslovne banke so imele pri prehodu pomembno vlogo (ZBS 2007b).

4.1 E-računi

Med storitve plačilnega prometa, ki prinašajo prihranek tako na strani izdajatelja kot prejemnika računov in bodo v bodoče zelo spremenili sedanji način dela, sodijo tudi e-računi. E-računi temeljijo na pravni osnovi Zakona o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu (ZEPEP) in Zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (ZVDAGA), ki ureja način, organizacijo, infrastrukturo in pravilen zajem ter hrambo dokumentarnega gradiva v fizični in elektronski obliki (Result b. 1.).

To so računi sodobnih elektronskih poti prihodnosti, ki bodo nadomestili dosedanjo utečeno papirno pot izmenjave računov. Bistveno je, da bodo prednosti deležni tako izdajatelji kot prejemniki. Področje izdajanja e-računov je tehnološko in pravno urejeno. Pri elektronskih računih so udeleženi izdajatelji e-računov, prejemniki e-računov in banke, kar slikovno ponazarja spodnji prikaz (slika 5).

Slika 5: Tehnični opis in specifikacije e računov

Vir: Probanka b. 1.

Postopek izdaje računa pri izdajatelju papirnatega računa poteka po naslednjem postopku:

- podjetje v za to ustrezni aplikaciji pripravi račun za plačilo,
- račun natisne in ga kuvertira,
- dostavi na pošto, kjer plača poštnino.

Pri opisanemu postopku priprave računa je potrebna strojna oprema, primeren računalniški program, delovna sila in posledično čas, ki je potreben za postopek. Zaradi ročnega dela obstaja velika možnost napak.

Pošta dostavi račun prejemniku, ki z njim ravna po ustaljenem postopku:

- vložišče prejme in razdeli pošto,
- račun vnese v za to določeno aplikacijo,
- račun pošlje na banko,
- arhiviranje računa.

Postopek dela povzroča tudi na strani izdajatelja stroške, ki se jim je mogoče z izdajo in prejemanjem e-računov izogniti.

Za primerjavo stroškov izdajatelja računov povzemamo analizo 20.000 izdanih računov. V prvi tabeli bomo prikazali stroške, ki jih ima pravna oseba z izdajo klasičnih oblik računov, v drugi tabeli ob istem številu izdanih računov pa bomo prikazali stroške, ki bi nastali ob izdaji e-računov.

4.2 Informativni izračun stroškov izdelave 20.000 klasičnih računov

Po primerjavi podatkov, kjer smo zajeli 20.000 izdanih računov in smo upoštevali samo stroške ovojnic, papirja in poštne, strojno opremo, amortizacijo in delovno silo, vidimo bistveno razliko v izdaji računov v klasični obliki in računov v e-obliki. Ugotavljamo, da z uporabo e-računov odpadejo vsi stroški operative in ostajajo le še bančni stroški – provizija.

Tabela 3: Prikaz stroškov pred uvedbo e-računov

Opis	Cena	Cena skupaj
Ovojnica	0,0330 EUR	660,00 EUR
Papir	0,0033 EUR	66,00 EUR
Strojna oprema, amortizacija		650,00 EUR
Delo – delovna sila		800,00 EUR
Skupaj		2.176,00 EUR

Vir: Plošinjak 2009, 5.

E-računi prinašajo še veliko prednosti izdajateljem in prejemnikom računov. Storitve je vključena v sistem elektronskega bančništva, tako aplikacijo uporabniki že poznajo, ji zaupajo in ni potrebno dodatno usposabljanje zaposlenih. Dostop do aplikacije ni časovno omejen, ampak poteka 24 ur na dan vse dni v letu.

Prejemniku e-računa ni treba ročno vnašati podatkov v svoj informacijski sistem, kar pomeni prihranek časa in minimalno možnost napak. E-račun, ki je predhodnik plačila, vsebuje že vse

klasifikacije plačilnega naloga, tako da lahko prejemnik že z enim samim klikom pripravi plačilni nalog, ki ga prenese kar iz e-računa.

Ker prejemnik pripravi plačilni nalog kar iz podatkov, ki jih dobi od izdajatelja v e-računu, so ti podatki v plačilnem nalogu natanko taki, kot jih je zapisal izdajatelj računa. Izdajatelj računa zato ob prilivu prejme tudi pravilne povratne podatke (sklic) o plačilu in lahko enostavno uskladi plačilo z izdanim računom (Halcom b. l.).

Računi morajo biti po zakonu o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (ZVDAGA) ustrezno arhivirani. Arhiviranje e-računov bosta tako izdajatelj kot prejemnik naročila kar preko e-banke. Računi bodo digitalno že podpisani, sistem jih bo opremil le še z digitalnim časovnim žigom. To spet pomeni ogromen prihranek (Result b. l.).

Za primer navajamo izstavljanje in prejetje e-računov na Danskem, kjer morajo biti od januarja 2005 vsi računi, ki so izdani javni upravi, posredovani kot e-računi. Inicijativa je bila zakonsko podprta 27. marca 2005, izvedena pa kot optimizacija obstoječega procesa v javnem sektorju. Uvedba je ponudila naslednje pozitivne učinke (Ministeriet for vidensbank 2005):

- prihranek časa na nalog je od deset do sedemnajst minut,
- povprečen prihranek je ocenjen na 7 EUR na račun,
- pričakovane koristi so kar 130 milijonov evrov na leto pri upravljanju z računi.

4.3 Procesiranje reguliranih plačilnih nalogov

Regulirano čezmejno plačilo ureja Uredba 924/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. septembra 2009. Tovrstno plačilo, ki se izvaja med dvema ponudnikoma plačilnih storitev – bankama, je najhitrejša, najvarnejša in najcenejša plačilo v državah EGP. Poleg tega ga opredeljujejo še naslednji pogoji (BS 2009):

- valuta plačila je v EUR ali SEK,
- znesek plačila je omejen do vključno 50.000,00 EUR ali protivrednosti SEK,
- račun plačnika in prejemnika mora biti naveden v strukturi IBAN,
- banka upravičenca mora biti navedena z BIC (SWIFT) kodo,
- stroški morajo biti opredeljeni kot deljeni SHA stroški, kar pomeni, da stroške krije plačnik svoji banki, medtem ko prejemnik svoj del stroškov poravnava banki prejemnici.

Uredba plačilo definira kot elektronsko plačilo. Tako regulirano čezmejno plačilo bankam omogoča avtomatsko obdelavo plačil preko evropskih plačilnih sistemov.

V poslovnih bankah v slovenskem okolju so najbolj pogosto uporabljeni plačilni sistemi STEP2 in TARGET. STEP2 je evropski plačilni sistem, preko katerega poteka obdelava SEPA kreditnih plačil.

Leta 2007 je bil vzpostavljen vseevropski medbančni plačilni sistem TARGET, ki pa je namenjen procesiranju plačil velikih vrednosti v evrski valuti znotraj EU. Sistem omogoča sprotno poravnavo čezmejnih plačil. Vključitev v sistem TARGET je zavezujoča za vse centralne banke držav, ki so prevzele evro kot nacionalno valuto.

Plačilna transakcija je opredeljena kot elektronsko plačilo, zato bomo v nadaljevanju primerjali postopek procesiranja naloga uporabnika (v primeru se bomo opredelili na pravno osebo) do ponudnika plačilnih storitev – banke, in sicer v primeru naloga v papirnati obliki in v elektronski obliki, ki je po Uredbi 924/2009 obvezujoča.

Plačnik prejme iz tujine račun, ki ga pripravi v obliki plačilnega naloga za izvedbo v tujino. Nalog mora vsebovati naslednje podatke:

- podatki o plačniku, ki vsebuje transakcijski račun v IBAN obliki in popoln naziv in naslov plačnika,
- znesek plačila in valuta (EUR),
- podatki o prejemniku računa: račun prejemnika v IBAN obliki, popoln naziv, naslov in državo prejemnika,
- podatke o banki, kjer ima prejemnik odprt račun: SWIFT oziroma BIC banke ali popoln naziv, naslov in državo banke,
- datum poravnave oziroma valutacije,
- namen plačilne transakcije, ker je ta namenjen prejemniku plačila, se uporablja angleški jezik,
- oznaka stroškov – SHA.

Podatki so obširni in tako je možnost napak pri prepisovanju zelo velika. Napake so možne tako na strani plačnika računa kot tudi na strani bančnega delavec, ki prejeti nalog vnese v aplikacijo za posredovanje nalogov v tujino. Prav tako nastane na obeh straneh ogromna poraba časa. Poleg tega mora plačnik po pripravi naloga poskrbeti za podpis in žig, ki ga nato v banki preverijo. Veliko porabo časa predstavlja tudi pot nalogodajalca v banko.

Pot elektronsko procesiranega naloga, ki je obvezujoč za regulirano čezmejno plačilo, pa od komitenta do plačnikove banke poteka veliko bolj enostavno. Pošiljatelj oziroma plačnik v elektronskem programu, ki ga ima vzpostavljenega z banko, vnese nalog. Zahteve so sicer iste kot pri ročnem nalogu. Program elektronskega bančništva omogoča, da ima komitent šifrant poslovnih partnerjev že vnesen v program, prav tako pa ima večina programov EB vgrajeno kontrolo na banko prejemnico, ki se izpiše po pravilno vnesenem računu v strukturni obliki IBAN. Vsa ostala opravila v primeru elektronskega procesiranja odpadejo.

4.4 Primerjava dohodkov iz naslova provizije

Bančne tarife so se zaradi Uredbe 2560/2001, ki velja od 1. januarja 2007 dalje, spremenile. V predhodnem poglavju smo prikazali postopek procesiranja reguliranega čezmejnega plačila in opredelili prednosti in slabosti, ki jih ta prinaša. Cena za regulirana čezmejna plačila se je po 1. januarju 2007 izenačila s cenami domačega plačilnega prometa.

Uredba prinaša uporabnikom še eno olajšavo, saj odpravlja obveznosti v zvezi s poročanjem za plačilno bilančno statistiko. Poročanje, ki je bilo do datuma uvedbe že omenjene Uredbe obvezujoče, je tako poslovnim bankam kot pravnim osebam povzročalo dodatne postopke in stroške.

V zaključni projektni nalogi smo obravnavali deset naključno izbranih pravnih oseb tako iz gospodarskih kot s storitvenih dejavnosti. Primerjali smo število nalogov oziroma bančno provizijo, ki jo komitent plača ob nakazilu plačilne transakcije v tujino – opredelili smo regulirana čezmejna plačila. Zajeli smo število nalogov, obdelanih na letni ravni iz leta 2010. Predpostavljamo, da so bile plačilne transakcije opremljene z računi v obliki IBAN in BIC pri bankah. Le tako so se pravne osebe lahko izognile nepotrebnim dodatnim stroškom, ki bi jih v primeru nepopolnosti podatkov zaračunale banke.

Stroške posameznega plačilnega naloga, pravzaprav vsoto vseh stroškov – bančno provizijo reguliranih čezmejnih plačil, ki jih je imela pravna oseba v omenjenem letu po veljavnem ceniku, smo primerjali s stroški, prav tako smo upoštevali cenik, le da smo se tu opredelili na veljaven cenik, pred uvedbo Uredbe 2560/2001. Na podlagi te primerjave bomo ugotovili, kako se gibljejo dohodki banke iz naslova bančne provizije.

Tabela 4: Bančne provizije za posamezen odlivni nalog pred 1. januarjem 2007

	Št. posredovanih nalogov	cena elektronskega naloga	cena elektronskega naloga	št. nalogov × cena
družba 1	1943	3.000,00 SIT	12,50 EUR	24.287,50 EUR
družba 2	312	3.000,00 SIT	12,50 EUR	3.900,00 EUR
družba 3	750	3.000,00 SIT	12,50 EUR	9.375,00 EUR
družba 4	2230	3.000,00 SIT	12,50 EUR	27.875,00 EUR
družba 5	850	3.000,00 SIT	12,50 EUR	10.625,00 EUR
družba 6	142	3.000,00 SIT	12,50 EUR	1.775,00 EUR
družba 7	2015	3.000,00 SIT	12,50 EUR	25.187,50 EUR
družba 8	448	3.000,00 SIT	12,50 EUR	5.600,00 EUR
družba 9	720	3.000,00 SIT	12,50 EUR	9.000,00 EUR
družba 10	650	3.000,00 SIT	12,50 EUR	8.125,00 EUR
skupaj	10060	3.000,00 SIT	12,50 EUR	125.750,00 EUR

Tabela 4 prikazuje vrednost bančnih provizij za posamezen odlivni nalog pred 1. januarjem 2007. Za lažjo primerjavo podatkov smo upoštevali menjalno razmerje med slovenskim tolarjem in evrom, ki znaša 239640 SIT za evro.

Tabela 5: Bančne provizije za posamezen odlivni nalog po 1. januarju 2007

	Št. posredovanih nalogov	cena elektronskega naloga	št. nalogov × cena
družba 1	1943	0,80 EUR	1.554,40 EUR
družba 2	312	0,80 EUR	249,60 EUR
družba 3	750	0,80 EUR	600,00 EUR
družba 4	2230	0,80 EUR	1.784,00 EUR
družba 5	850	0,80 EUR	680,00 EUR
družba 6	142	0,80 EUR	113,60 EUR
družba 7	2015	0,80 EUR	1.612,00 EUR
družba 8	448	0,80 EUR	358,40 EUR
družba 9	720	0,80 EUR	576,00 EUR
družba 10	650	0,80 EUR	520,00 EUR
skupaj	10060	0,80 EUR	8.048,00 EUR

Tabela prikazuje bančno provizijo na posamezen odlivni nalog po 1. januarju 2007.

Primerjava podatkov v obeh tabelah nam podaja jasno sliko o upadu bančnega dohodka. V našem primeru smo se omejili na provizijo iz naslova reguliranih čezmejnih plačil. Obravnavali smo elektronske odlivne naloge, ki jih pravne osebe preko sodobnih elektronskih poti posredujejo v banko. Ugotovili smo, da je pri istem številu posredovanih nalogov provizija kar za petnajstkrat manjša.

5 SEPA IN PRIČAKOVANJA UDELEŽENCEV

Projekt SEPA, ki naj bi pripomogel k večji konkurenčnosti in gospodarski rasti, bo vplival na vse udeležence, ki jim bo prinesel tako priložnosti kot izzive. Na plačilnem trgu, kjer se bo pojavila večja konkurenčnost zaradi vse večjega števila ponudnikov, si bodo ponudniki plačilnih storitev – poslovne banke – skušali zagotoviti svoj tržni delež.

Komitenti poslovnih bank – potrošniki, trgovci in gospodarske družbe – bodo imeli z uvedbo SEPA veliko prednosti (ZBS 2007):

- enotni plačilni standardi v območju SEPA,
- en račun, ki služi za celotno Evropo,
- transparentnost zaračunanih stroškov in provizij,
- zaradi enotnih postopkov manj zavrženih plačilnih nalogov, posledično manj sporov,
- določen čas izvršitve nalogov,
- avtomatični postopki od začetka do konca,
- sprejemanje plačilnih kartic po vsej Evropi,
- na račun zmanjšanja gotovinskih transakcij povečanje kartičnih transakcij,
- zmanjšano število zlorab,
- nižji stroški terminalov.

5.1 Potrošniki

Potrošnikom bo v bodoče zadostoval en sam račun, odprt pri katerem koli izvajalcu plačilnih storitev, s katerega bodo lahko opravljali tako evrska kreditna plačila kot tudi direktne obremenitve. Postopek plačevanja bo potekal tako enostavno, kot sedaj poteka plačevanje znotraj državne meje, saj bodo plačilne sheme poenotene. Ljudje, ki so bili zaradi bivanja, dela ali študija v drugi državi do sedaj prisiljeni imeti vsaj dva računa – enega doma in drugega v tujini, bodo lahko po novem vse plačilne transakcije opravljali le z enim računom, kar jim bo bistveno zmanjšalo stroške.

Izbira ponudnikov plačilnih storitev jim bo ponudila alternativne možnosti. To pomeni, da bodo glede na najprivlačnejšo ponudbo lahko izbirali ponudnika plačilnih storitev ne glede na državo bivanja.

Za potrošnike bo zelo učinkovita uporaba plačilnih kartic že s praktičnega vidika. S seboj ne bo več treba nositi gotovine, kar pomeni večjo varnost, imetniki plačilnih kartic oz. potrošniki bodo uporabljali le eno kartico za vsa evrska plačila, kar predstavlja prihranek za potrošnika.

Prihodnost SEPA pa bo potrošnikom ponudila še več – inovativne storitve, ki ne bodo poznale državnih meja. Sledeč dolgoročnim ciljem bančnega sektorja, da se plačilni instrumenti SEPA uporabljajo samo v elektronski obliki, bo to storitvam z dodano vrednostjo

(elektronsko izdajanje računov, izvedbo mobilnega in spletnega plačevanja, e-letalske vozovnice, obvestila o kreditnem plačilu in e-usklajevanje) prinesel tudi ogromen prihranek časa (ZBS 2010).

5.2 Trgovci

S predpostavko, da uporaba plačilnih kartic, ki nadomešča in zamenjuje gotovino, vse bolj narašča, se velike spremembe po uvedbi projekta SEPA obetajo trgovcem

Trgovci bodo lahko sprejemali plačilne kartice iz vseh držav SEPA, saj bo obdelava transakcij zaradi enakih standardov poenotena in poenostavljena. Pred uvedbo projekta so trgovci potrebovali za sprejemanje plačilnih kartic sklenjejo pogodbo, saj je obdelava kartičnega plačila potekala tako, da je ta urejala informacije o plačilu in imetniku kartice preko plačilne infrastrukture. Z uvedbo SEPA pa je trgovcem ponujena prednost, saj ima trgovec možnost sam izbrati banko pridobitelja. Banke, ki bodo obdelovale kartična plačila za trgovce, bodo tako lahko obdelale vsa kartična plačila, ne glede na to, ali bodo domača ali čezmejna. S povečanjem konkurenčnosti se bodo trgovcem znižali stroški.

Vse večja in bolj standardizirana pa bo tudi izbira ponudnikov terminalov na prodajnih mestih, kar bo trgovcem omogočalo, da bodo z enim samim terminalom sprejeli več vrst kartic. Konkurenčnost, ki jo bo poenoten sprejem raznolikih kartičnih shem omogočal, bo zniževala provizije.

Kartice SEPA bodo opremljene s čipom, avtentifikacija pa bo namesto s podpisom opravljena s PIN-om, kar bo zmanjševalo možnosti goljufij (ZBS 2010).

5.3 Gospodarske družbe

SEPA podjetjem prinaša poenostavitve z upravljanjem plačil, saj bodo lahko vse račune v evrih poravnale centralno, z enega samega bančnega računa, ki bo lahko odprt pri kateri koli banki v območju SEPA. Posledično bodo družbe prihranile čas in denar, imele bodo tudi boljši pregled nad likvidnostjo. Z uporabo plačilnih instrumentov SEPA bodo lahko svoje finančne transakcije v evrih opravile centralno z enega bančnega računa. Enaka struktura podatkov, ki se bo uporabljala tako za prilive kot za odlive, bo poenostavljena in tudi bolj pregledna (SEPA b. 1.).

Bistvena pridobitev projekta bo vsekakor elektronsko izdajanje računov, kar smo podrobneje opredelili v četrtem poglavju. Nov način bo na strani izdajatelja računa odpravil potrebo tiskanja, kuvertiranja in pošiljanja faktur prejemniku, ki jih mora odpreti in podatke ročno vnesti v računovodske sisteme. Prejet e-račun bo možno neposredno, dobessedno z enim klikom prenesti v računovodske sisteme in jih preko elektronskih poti prenesti kot plačilne

naloge na banke. Elektronska oblika e-računov bo nudila tudi e-arhiviranje, kar predstavlja prihranek časa in denarja.

5.4 Poslovne banke

Poslovne banke v slovenskem prostoru so z uvedbo SEPA imele velike razvojne stroške, saj so zaradi usklajevanja z uredbami morale vlagati v infrastrukturo. Predvsem na področju čezmejnih plačil, ki smo jih podrobneje obdelali v četrtem poglavju zaključne naloge, so morale zamenjati sisteme procesiranja. Potreben je bil nakup kakovostne programske opreme, strežnikov, nakup ali najem telefonskih linij, saj so novi produkti SEPA vezani na elektronsko bančništvo. Istočasno z usposabljanjem zaposlenih so ti morali vso podporo pri širjenju znanja in obveščanju o projektu nuditi svojim komitentom in stranke navajati na nove plačilne instrumente. Ob dejstvu, da so slovenske poslovne banke relativno majhne, jim je to predstavljalo sorazmerno velik strošek.

Naše banke so v projekt vstopile s kar nekaj prednostmi: računi v strukturi obliki IBAN so bile že uvedeni, imele so vpeljana kakovostno in varno e-bančništvo, zagotavljale so hitro poravnavo plačilnih transakcij, za regulirana čezmejna plačila so sredstva na prejemnikovi banki že naslednji dan po plačilu.

Ali bodo poslovne banke znale izkoristiti tržne prednosti? Soočajo se z zmanjšanjem prihodkov iz naslova bančnih provizij, ki so se znižale oziroma so se cene čezmejnih plačilnih storitev izenačile s cenami domačih plačilnih storitev.

Tržne priložnosti za banke v projektu SEPA opredeljuje ZBS – Uresničevanje projekta SEPA z dveh vidikov. Na področju kartičnega poslovanja vidi prednosti v enotnem procesiranju SEPA območja, zniževanju zlorab, v enotni uvedbi EMV, nizkih stroških terminalov, povečanju kartičnih transakcij na račun zmanjševanja gotovinskega poslovanja, standardizaciji programske opreme, nadomestilu zastarelih prenosnih sistemov z učinkovitejšimi in sodobnejšimi. Kot prednosti elektronskih procesov pa kot priložnosti navaja: odprti trg in odprto članstvo za sheme elektronskih prenosov v območju SEPA, en transakcijski račun za celotno Evropo, nove produkte za upravljanje likvidnosti v velikih korporacijah, nove ponudbe in produkte za potrošnike.

Tako se sočasno za prihodke bank ustvarjajo nove strateške priložnosti in izzivi. Banke, katerih komitenti bodo imeli le en transakcijskega računa v evro območju, bodo imele možnost širitve na nove geografske trge, saj bo poslovanje ob predpostavki kakovostnih storitev poenostavljeno. Bančna industrija razvija nove storitve z dodano vrednostjo – elektronsko izdajanje in prejemanje e-računov. Pri vseh strateških in poslovnih priložnostih pa naše poslovne banke ostajajo majhne in na evropskem trgu, kjer je konkurenca velika, nezanimive.

6 SKLEP

SEPA je proces in ne enkraten dogodek, ki bo skušal z vzpostavitvijo enotnega, povezanega in največjega plačilnega trga odpraviti geografske meje in zagotoviti večjo gospodarsko korist. Že uvedba evrskih bankovcev in kovancev leta 2002 je potrošnikom v celotnem evro območju omogočila plačevanje z eno valuto. Z nadgradnjo, z uvedbo negotovinskega plačevanja z enega samega računa so slovenske banke leta 2006 skladno z Uredbo 2560/2001 znižale stroške čezmejnih plačil na raven stroškov, ki veljajo za domača plačila.

Bodoči svet plačilnih transakcij je elektronski; v njem ni prostora za papirne plačilne instrumente, posluje se z manj gotovine. SEPA bo bistveno znižala prihodke bank, ki so bile z administrativnimi ukrepi EU prisiljene začeti projekt enotnega območja plačil. Poslovne banke v slovenskem okolju bodo in so že kot ponudniki plačilnih storitev prilagodile načine plačevanja, sisteme procesiranja in informacijske strukture. Banke so morale poskrbeti za racionalizacijo in avtomatizacijo poslovanja. Prilagoditev standardom SEPA predstavlja za banke obsežno investicijo. Dodatne stroške bankam povzroča tudi dvojno, vzporedno procesiranje plačilnih transakcij v razvojnem obdobju projekta. Posledično SEPA prinaša veliko znižanje bančnih provizij, kar pomeni dodatno izgubo bančnih prihodkov.

SEPA poslovni banki prinaša tudi nove poslovne priložnosti z možnostjo širitve poslovanja na nove geografske trge in na storitve z dodano vrednostjo, elektronsko izdajanje in prejemanje računov, ki jih mora banka čim prej izkoristiti. Majhna slovenska banka, za katero so bili že začetni investicijski stroški velik izziv, se bo težko prebila na 150-krat večji konkurenčni trg velikih poslovnih priložnosti evro območja.

Večjo korist pa projekt prinaša potrošnikom, trgovcem in gospodarskim družbam. Podjetja ravno tako prilagajajo načine poslovanja, vendar so njihovi investicijski stroški bistveno nižji od stroškov, ki so jih za nadgradnjo plačilnih sistemov imele banke. Največ bodo pridobile velike gospodarske družbe, saj bodo bistveno znižale stroške poslovanja. Hitrejše poslovanje bo izboljšalo denarni tok in njihovo pogajalska moč.

LITERATURA

- Anko, Simon. 2005. Vključevanje slovenskega bančnega sektorja v enotno območje plačil v evrih. *Bančni vestnik* 54 (1/2): 29.
- Anko, Simon. 2008. Ocena ekonomskih učinkov SEPA. *Bančni vestnik* 57 (3): 14–18.
- Banka Slovenije. 2006. *Plačilni sistemi v Sloveniji*. [Http://www.bsi.si/placilni-sistemi.asp%3FMap](http://www.bsi.si/placilni-sistemi.asp%3FMap) (februar 2011).
- Banka Slovenije. 2007. *SEPA Slovenija*. [Http://www.sepa.si](http://www.sepa.si) (november 2010).
- Banka Slovenije. 2009. *Projekt SEPA v Sloveniji. Prvo poročilo o napredku projekta SEPA v Sloveniji*. [Http://www.bsi.si/placilni-sistemi.asp%3FMap](http://www.bsi.si/placilni-sistemi.asp%3FMap) (februar 2011).
- ECB – Evropska centralna banka. 2006. *Enotno območje plačil v evrih (SEPA)*. [Http://www.sepa.si/slo/Sepa/sepa_brochure_2006sl.pdf](http://www.sepa.si/slo/Sepa/sepa_brochure_2006sl.pdf) (marec 2011).
- ECB – Evropska centralna banka. 2007. *Eurosistemi – enotno območje plačil v evrih*. Interno gradivo, ECB.
- Evropska komisija. 1997. 97/489/EC: Commission Recommendation of 30 July 1997 concerning transactions by electronic payment instruments and in particular the relationship between issuer and holder (Text with EEA relevance). *Official Journal L* 208.
- Halcom. B. I. *Hal e-invoices*. [Http://www.halcom.si/index.php%3Fsection%3D53](http://www.halcom.si/index.php%3Fsection%3D53) (januar 2011).
- Košir, Aleš. 2008. Rezultati projekta SEPA. *Bančni vestnik* 57 (4): 10–12.
- Ministeriet for vidensbank. 2005. *Izstavljanje in prejemanje e-računov na Danskem*. [Http://www.oio.dk/XML/standardisering/eHandel/materialer/OIOXMLeInvoice](http://www.oio.dk/XML/standardisering/eHandel/materialer/OIOXMLeInvoice) (januar 2011).
- Osmičević, Amina. 2007. *Enotno območje plačil v evrih (SEPA) in Slovenija*. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta.
- Plošinjak, David. 2009. E-računi bodo kmalu temeljno posegli v običajen način dela. *Prokomitent za pravne osebe*, 3: 4–5.
- Pravilnik o načinu prevoza in varovanja denarja ter drugih vrednostnih pošiljk. 2005. *Uradni list RS*, št. 95/2005.
- Probanka. B. I. *Tehnični opis in specifikacije e-računov*. [Http://www.probanka.si/downloadfile.aspx%3Ff](http://www.probanka.si/downloadfile.aspx%3Ff) (februar 2011).
- Result. B. I. *E-računi*. [Http://www.result.si/ResultPortal/Portals/0/](http://www.result.si/ResultPortal/Portals/0/) (januar 2011).
- SEPA Slovenija. 2011. *Hitre povezave – standardi pri plačevanju*. [Http://www.sepa.si/sloprenova/hitre povezave](http://www.sepa.si/sloprenova/hitre povezave) (februar 2011).
- SEPA Slovenija. B. I. *Splošno o SEPA*. [Http://www.sepa.si/slo/sepa/uvod.htm](http://www.sepa.si/slo/sepa/uvod.htm) (december 2010).
- Sparkasse. B. I. *Info točka*. [Http://www.sparkasse.si/info-tocka](http://www.sparkasse.si/info-tocka) (februar 2011).
- Trichet, Jean-Claude. 2006. Predgovor. V *Enotno območje plačil v evrih (SEPA): povezan trg plačil malih vrednosti*. [Http://www.ecb.int/pub/pdf/other/sepa_brochure_2006sl.pdf](http://www.ecb.int/pub/pdf/other/sepa_brochure_2006sl.pdf) (marec 2011).

- Vičič, Miran. 2009. Uspešen prehod domačih plačil na standard SEPA. *Bančni vestnik* 58 (10): 1.
- Zakon o plačilnem prometu – ZPlaP (UPB-3). 2006. *Uradni list RS*, št. 110/2006.
- Zakon o plačilnih storitvah in sistemih – ZplaP. 2009. *Uradni list RS*, št. 58/2009.
- Zakon o zasebnem varovanju. 2003. *Uradni list RS*, št. 126/2003.
- ZBS – Združenje bank Slovenije. 2007a. *Izhodišča za uveljavitve zahtev SEPA v Sloveniji*. [Http://www.sepa.si/slo/sepa/izhodiscasepa.pdf](http://www.sepa.si/slo/sepa/izhodiscasepa.pdf) (februar 2011).
- ZBS – Združenje bank Slovenije. 2007b. *SEPA v Sloveniji*. [Http://www.ujp.gov.si/docDir/SEPA/SEPA_INFO.pdf](http://www.ujp.gov.si/docDir/SEPA/SEPA_INFO.pdf) (december 2010).
- ZBS – Združenje bank Slovenije. 2007c. *Uresničevanje projekta SEPA*. [Http://www.sepa.si/slo/sepa/EPC066-06-v1.4-Making%20SEPA%20a%20Reality-slo.pdf](http://www.sepa.si/slo/sepa/EPC066-06-v1.4-Making%20SEPA%20a%20Reality-slo.pdf) (december 2010).
- ZBS – Združenje bank Slovenije. 2008. *Nacionalni plan – SEPA gotovina*. [Http://www.sepa.si/sloprenova/gradiva_publik](http://www.sepa.si/sloprenova/gradiva_publik) (februar 2011).
- ZBS – Združenje bank Slovenije. 2009. *Poglavitne značilnosti sheme SEPA za direktne obremenitve*. [Http://www.sepa.si/sloprenova/gradiva_publik](http://www.sepa.si/sloprenova/gradiva_publik) (februar 2011).
- ZBS – Združenje bank Slovenije. 2010. *Nacionalni program SEPA v Sloveniji*. [Http://www.sepa.si/slo/PotrjeniDokumenti/Nac](http://www.sepa.si/slo/PotrjeniDokumenti/Nac) (februar 2011).
- ZBS – Združenje bank Slovenije. B. 1. a. *SEPA v Sloveniji*. [Http://www.sepa.si/sloprenova/sepaslo/sepaslovenija_uvod.htm](http://www.sepa.si/sloprenova/sepaslo/sepaslovenija_uvod.htm) (marec 2011).